

Prinsgatan 10

100 år

En jubileumsskrift 1907-2007

Sammanställt av Karin Karlsson

Linnéstaden

Göteborg grundades och anlades som en försvars- och handelsstad under första halvan av 1600-talet. Efterhand växte förstäder upp, där arbetare och fattiga hade sina bostäder. Det område vi numera kallar Linnéstaden, växte fram som en utvidgning av Majorna och kallas därefter fortfarande Majornas 6:e rote. Majorna stod formellt utanför Göteborg tills införlivningen i Göteborg Stad 1868.

Stadsplan över Linnéområdet lades på 1870-talet. Området var uppdelat i två områden, ett på var sida om Djupedalsbäcken som rann ner mot Järntorget. Den östra sidan av bäcken kom att kallas Kommendantsängen. Den västra sidan, ursprungligen kallad Liljedal, benämndes Olivedal, efter den herrgård som under 1800-talet låg intill nuvarande Alfhemsgatan. Gården ägdes av köpmannen Olof Melin, och den är troligen döpt efter hans yngsta dotter Olivia.

Landshövdingehuset var den första bebyggelsen som byggdes nedanför Masthuggsberget. 1877 byggdes folkskolan Viktoriaskolan. Linnégatan drogs fram över Djupedalsbäcken i början av 1880-talet, och 1893 byggdes Oscar Fredrikskyrkan. Ytterligare en stadsplan kom till 1893. 1894 planerades och namngavs Prinsgatan. Gatunamnet hör förmodligen ihop med namnet på Oskar Fredrikskyrkan. Berget där Prinsgatan drogs fram kallades Kråkberget.

Olivedal bestod av träbebyggelse utmed det nuvarande Nordostpassagen, samt stenbebyggelse i andra delar. Trähusen var utpräglade arbetarbostäder - mer än 80% av bostäderna var ett- eller mindre. Motsvarande siffra var 40% i stenhusen. Linnéstaden har ännu idag större andel mindre lägenheter (1-2 r o k) än övriga stadsdelar. Andelen bostadsrätter är större här än i staden i genomsnitt. De 31000 Linnéborna har högre utbildningsnivå och medelinkomst än övriga göteborgare, och många är ensamstående föräldrar. Däremot bor få utländska medborgare i Linné.

Bild från början av 1960-talet

3:e Hejderidaren 1

Prinsgatan 10 är beläget i trakten Olivedal, i Oskar Fredriks församling. Kvarteret är nr 3 i Olivedal, kallat Hejderidaren. En hejderidare var en ängsvaktare, eller skogsvaktare. Det fanns ursprungligen hejderidare i Slottsskogen. Prinsgatan 10 utgör tomt nr 1 i detta tredje kvarteret. Tomt nr 2 och 3 är Prinsgatan 8 resp 6. Alltså betyder vårt föreningsnamn 3:e Hejderidaren 1 egentligen: Tredje kvarteret Hejderidarens tomt nummer ett.

Tomterna på Prinsgatan indelades 1899 efter stadsplanen från 1893. Prinsgatan var ännu inte farbar våren 1906. Första specifika ritningarna av huset är från 1905. Det finns kompletteringar från 1907, och det finns anledning att tro att huset färdigställdes mellan 1905-07. Arkitekt var Carl Fahlström. Det fanns ettor och tvåor i gårdshuset, ettor och köksutgång från större lägenheter i tvättstugeuppgången. Huvudingången till de stora lägenheterna i gårdshuset var då som nu direkt vid porten. Dessa lägenheter hade köksutgång ut mot trapphuset som ligger vid nuvarande cykelparkeringen.

Ursprungliga planer visar att det var huvudsakligen vedbodas i utbygganden på gården med altanen på taket. Det fanns även utedass i det som numera är pannrum, till vänster om hissen. 1928 byggdes toaletter på varje våningsplan. Vattenklosetter inreddes i varje lägenhet i gatuhuset, men endast på varje svale i gårdshuset. Hiss finns för övrigt i huset sedan 40-talet. Sedan 40-talet finns enligt uppgift även centralvärme i huset. Kakelugnarna lär ha varit borttagna vid det laget.

Ägare

Fram till 1917 ägdes tomt och hus av Sjökapten Emil Wilhelm Carlsson. När han dog förvaltade dödsboet huset i två år.

1919 köptes huset av Handlanden John Ahlbom och David Börjesson

När huset såldes igen är oklart, men 1949-50 ägdes huset av Waidele, som även hade musikdetaljhandeln på Fredsgatan.

Fastigheten ägdes senare av Direktör Carl Gustav (Gösta) Everhard, därefter Signe Everhard och till sist dödsboet. Huset förvaltades från 1977 av Gigab.

Bostadsrättsföreningen 3:e Hejderidaren 1 bildades 1983 och köpte fastigheten 1985 för 3,5 miljoner av ovan nämnda Everhards dödsbo.

Renoveringen

Huset totalrenoverades och byggdes om efter föreningens köp fram till 1989. ABAKO arkitekter anlätades för detta. Vid renoveringen gjordes omfattande förändringar. Lägenheter slogs ihop, toaletter inrättades i varje lägenhet. Vindslägenheter och balkonger byggdes och gårdshissen installerades. Trappuppgångar stängdes av så lägenheterna i gatuhuset fick små runda rum istället för köksutgångar. På baksidan av gårdshuset sprängdes det ut två uteplatser och trappor lades upp till parken. I huset finns numera 25 lägenheter och 3 butikslokaler. Lägenhetsnumreringen talar om vilken våning lägenheten ligger på, där gatuplan är nr 1, samt vilket nummer i ordningen lägenheten är, räknat motsols med början i gatuhuset.

Änga i Kråkestan

Parken innanför gårdshuset omges av hela det tredje kvarteret, och kallas "Änga i Kråkestan". Parken har funnits där sedan husen byggdes, men från början var bara den övre plana delen med lindarna iordningställd. 1982 tog Stadsbyggnadskontoret ett initiativ till att hela området

skulle utnyttjas, och så skedde också. Parken heter därefter Olivedal ga:4, vilket betyder Olivedals gemensamhetsanläggning nummer 4.

Kihlbergs

Uno och Elsa Kihlberg bodde länge på Prinsgatan 10, fram till 2006. I en intervju 2004 talade paret om vad som hänt i husen under åren. Uno Kihlberg flyttade som 16-åring med sin mor till Prinsgatan år 1936-37. De bodde i en etta längst ner i gårdshuset (som nu är del i en trerummare). Uno minns att när hyran skulle betalas fick man köa med pengarna i handen i en lägenhet på tredje våningen i gatuhuset. Han minns även när andra världskriget bröt ut och flyglarmen kom. Han upplevde det hemska att behöva samla det nödvändigaste och springa ner i skyddsrummen. Skyddsrummen var de rum där vi nu har källarförråd i gårdshuset.

När Uno gifte sig med Elsa 1946 bodde de tillsammans i det som varit Unos "ungkarlslägenhet" – en etta i nuvarande tvättstugeuppgången. Elsa berättar hur tungt det var med tvätten på den tiden. Tvätten skulle kokas i en stor kopparkittel över öppen eld. Det var svårt att få vattnet att koka och man fick känna på murstenarna ofta för att veta att man höll rätt temperatur. När tvätten var ren bars den fuktig uppför hela vägen till torkrummen på vinden. Takhöjden var ännu högre än i lägenheterna och där var bra att hänga tvätt. På vintern hände det att tvätten var stel av att ha frusit på natten.

Kihlbergs berättar att det fanns många barn i huset på 40-50-talen, alltid minst 5-10 stycken. Tjänstefolk fanns bara ett fåtal i huset vid den här tiden. Barnen var ofta ute på gården: "Det var alltid full rulle!" Man lärde sig cykla trehjuling ute på altantaket på gårdsutbyggnaden, sen tränade man på tvåhjuling nere på gården.

Om barnen blev alltför livliga fanns på 50-talet hyresvärden Hartman. Han var en lång ranglig tysk som höll ordning och reda i huset. Om nån unge ställt till med nåt hyss ringde Hartman snart på hos föräldrarna. Hartman hade för övrigt en egen lite plantering på baksidan upp mot parken (som inte såg ut som nu). Han hade plommonträd och körsbärsträd, men dit fick inte ens vuxna komma, för Hartman låste dörren.

I huset fanns även vid den här tiden fru Ekman som förvaltade huset "från soptunnorna upp till taket". Familjen Boysen fanns också i huset en tid på 40-talet. Boysen hade teater- och revyåten som låg invid Fiskekyrkan vid Rosenlund. Då fanns det tidvis många kända personer i huset och det festades en del. Det brukade dock gå ganska lugnt till. Ryktet säger för övrigt att även skådespelaren Ingvar Hirdvall bott i huset.

"En liten småstad i sig självt"

Lokalerna i huset har använts till olika verksamheter, förutom bageriet, som alltid varit bageri. Håkanssons, som hade bageriet länge, bodde själva i gatuhuset. På andra sidan porten, i det som nu är barnklädesaffär, fanns från 1941 en fiskbutik. På Prinsgatan fanns för övrigt under 10-talet och framåt en taxistation. Senare på 40-50-talet fanns bl a en mjölkbutik, en cigarraffär, en möbelaaffär, och en importör av prydnadssaker i Cyranos nuvarande lokaler. Den lilla lokalen till höger om Cyrano tillhörde då importörskontoret, men blev senare ostbutiken Lyckans Ost, sedan delikatessbutik och nu café. Det fanns även en slaktare mittemot porten, där det fanns "kakel med slaktdjur och allt" på väggar och i taket. Prinsgatan var "som en liten småstad i sig självt", enligt Elsa Kihlberg, som sett Prinsgatan förändras med tiden. Hon talar också om husen på Prinsgatan. Landshövdingehusen i Olivedal revs under 60- och 70-talen. De sista stod i korsningen Prinsgatan – Vegagatan, men revs 1981.

Den nuvarande fastigheten byggdes därefter. Prinsgatan har dock fortfarande en speciell karaktär, med sluttningarna över Kråkberget, utsikten över kyrkan och skansen – men även med utbudet av små unika butiker.

Texten om Prinsgatan 10 är sammanställd av Karin Karlsson, lägenhet 35, hösten 2004 samt september 2007.

Källor

Andersson, Bertil. Göteborgs historia: Från fästningsstad till handelsstad 1619 – 1820. Nerenius & Santérus Förlag; Stockholm 1996.

Baum, Greta. Göteborgs gatunamn. Tre Böcker Förlag, 2001.

Fritz, Martin. Göteborgs historia: Från handelsstad till industristad 1820-1920. Nerenius & Santérus Förlag; Stockholm 1996.

Garellick, Robert. Göteborg före grävskoporna. Göteborgstryckeriet AB; Göteborg 2003.

Olsson, Kent. Göteborgs historia: Från industristad till tjänstestad 1920-1995. Nerenius & Santérus Förlag; Stockholm 1996.

Stadsbyggnadskontorets arkiv

Stadsmuséets arkiv

www.linnestaden.goteborg.se

Intervju med Uno och Elsa Kihlberg hösten 2004

Tidigare sammanställning "Om fastigheten - förr och nu" i tidigare pärm som funnits i föreningen.

Bild på framsidan är tagen av Lena Berglind

